

K nedožitému stému výročí V. V. Štecha

Nechce se věřit, že by se byl dožil již sta let, je to přece nedávno, co s námi hovořil naposled, plný života, optimismu a chuti do práce.

Narodil se 31. března 1885 ve Slaném. Rodné město mu příliš k srdci nepřirostlo, patřilo k jeho dětským hrám, ale jeho celoživotní láskou se stala Praha.

„Miluji Prahu a cítím se jejím příslušníkem. Lituji však městské děti, které nerostly na venkově, netrhaly kradmo švestky, neznají, jak voní v sušárně křížaly, neokusily teplé podplamenice, vytažené z pece, nevozily se na žebříkách, nevymáchaly se ve struhách. Sport není plnou náhradou těchto zážitků. Tyto děti nepoznaly řád života na venkově, nevnikly do ústrojí našich měst, necítí s jejich skrytým rytmem, jenž vyvěrá z půdy. To určuje i neheroické rozmezí a proporce životních výkonů jednotlivců. Malé město má blíž k přírodě a k základní lidské práci, dovoluje drobné radosti a prodlení u prostých zájmů a životních jevů, netlumených rutinou a konvencí. Neděje se tam tolik věcí a tak rychle, takže mysl neotupuje překotnými událostmi.“

V roce 1895 se přestěhoval do Prahy, místa zaslíbeného. Prožil tu čas studií na gymnáziu, na univerzitě a vstoupil tu i do prvního zaměstnání v Muzeu hlavního města Prahy.

Už záhy po maturitě vplul do života české avantgardy. Začátky těchto styků se objevují v obci Libiš u Mělníka, kde otec zakoupil pro rodinu malý domek a odkud syn podnikal cesty za uměleckými jmény, z nichž mnohá proslula teprve později. Dům v Libiši byl rekreačním objektem rodiny, která bydlela na Žižkově. Odtud se V. V. Štech dostával do kavárny Unionky, kde se setkával s řadou osobností, jež tvořily základ umělecké společnosti. Přilnul k Praze a do smrti ji i její památky nepřestal milovat. Zásluhu o to měl i Klub Za starou Prahu, do kterého Štech roku 1904 vstoupil a kde čerpal poznatky pro hodnocení památek. Tato příchyllost, která ho provázela po celý život, vyvrcholila ve skvělé studii Cena stáří, kterou napsal na počátku šedesátých let pro III. svazek sborníku Staletá Praha. V ní připomíná, že „Praha není patina ani divadelní dekorace, nýbrž monumentální souhra, vyrostlá ze staletí v osudové krajině, která určovala její organičnost, jež zůstává stálým požadavkem v složitém a jedinečném území, kde přírodní podmínky stále zasahují do výstavby a určují dramatickou kontrastnost celku, jež odkázala nám minulost jako podivuhodnou krajinu a sídlo. Vltavské údolí bylo po věky zhodnocováno, jeho výšiny určovaly proporce

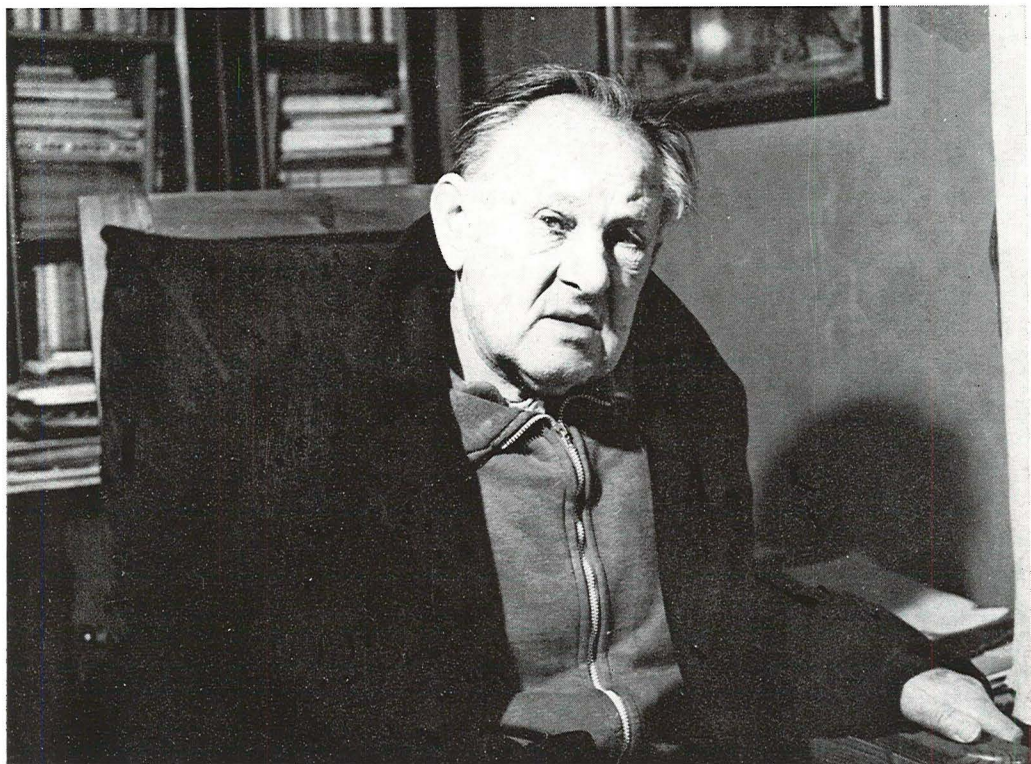
a stupně vrstevnic. Formovaly charakter vztahu města k řece, jemuž se podřizovaly osobní počiny. Locus regit actum – místo určuje děj.“

Tímto heslem starých římských právníků otvírá přehled ztrát památkového fondu města, k nimž došlo za jeho doby. Jejich podrobný přehled podchytil již v roce 1945, kdy v knize Zdeňka Wirtha Zmizelá Praha shrnul ztráty Starého Města: „Kvapem rostoucí Praha měnila se v devatenáctém století ve složení svého obyvatelstva i ve hmotných podmínkách a ve způsobech jeho existence. Rostla z tichého provinciálního města na velkoměsto. V půdorysu od staletí téměř nezměněném mizely postupně poslední prázdné plochy, byly zastavovány zahrady na Příkopech, v bývalé třídě Ferdinandově a v ulici Eliščině, město se blížilo těsněji k řece. Tato větší souvislost řeky s městem je teprve dílem devatenáctého století. Předtím bylo vltavské pobřeží spíše krajinou s pustými místy, rejdišti, haldami sanytru, mlýny a drobnými domky i idylickým životem na přívozech, než městem. ... Náhlý rozvoj prudce vzrůstajícího města, v němž se měnilo obyvatelstvo, vyvolal stavební spekulaci a podněcoval bezohledné boření částí starých. Provázely je nedbání hodnot citových, ztráta smyslu pro měřítko, neujasněnost zásad regulačních a výtvarná neschopnost.“ Změny se dály takřka před jeho očima, srovnával je se zmatkem a prázdnotou nových městských předměstí i s falešnou parádností, která nastoupila za tichou krásu a útulnost někdejší Vojtěšské a Petrské čtvrti. Jediným zastáncem krásy a hodnot města byl tehdy Klub Za starou Prahu. V. V. Štech se stal jeho funkcionářem a z vlastní vůle se připojil k boji za starou krásu města; nebyl proti změnám, ale trval na podobě převzaté od generací předcházejících.

Po maturitě vstoupil na univerzitu a studoval historii. Zjistil, že odborných historiků dějin umění v jeho době v podstatě ani nebylo. Poslouchal tedy historii a nauku o pomocných vědách, kde přednášeli profesori Goll, Pekař, Šusta i Friedrich. V roce 1909 napsal disertaci později nazvanou O projevu výtvarnou formou; už tehdy psal referáty a kritiky z oblasti umění. Jeho přichylnost k umění silně podporovaly přátelské styky s výtvarníky, které znal z Unionky i ze studentských kruhů; zejména se sblížil se sochařem J. Štursou a dělil se s ním o generační výtvarné názory. V době návštěvy sochaře E. A. Bourdella v Praze se stal jeho průvodcem a v jeho hodnoceních tříbil si vlastní náhled. V roce 1910 složil druhé rigorózum a poté byl záhy vlivem Klubu Za starou Prahu přijat do služeb Městského muzea; stal se písařem s platem 90 korun. Původně byl přijat na místo archeologa, ale v prostředí soch a obrazů se sžil s uměleckými předměty, učil se jejich problémům, naslouchal jejich mluvě a zejména pod vedením ředitele Břetislava Jeřábka vnikal do muzejní atmosféry.

Stále nebyl rozhodnut, kterou disciplínu si zvolí jako životní poslání, a proto se zejména pod vlivem bratří Čapků rozhodl podniknout velkou podivuhodnou cestu, na jejímž konci očekával rozhodnutí svého problému. Vydal se na pouť po předních evropských městech za vedoucími tvůrci světového umění a do univerzitních míst Berlína a Paříže, kde by doplnil svá pražská studia.

Na Humboldtovu univerzitu v Berlíně se dal zapsat s Karlem Čapkem, ale dlouho tam nepobyl („Prahanovi připadal skvělý a prostorný Berlín poněkud prázdný proti dramatické sevřenosti a plnosti i monumentalitě pražského úvalu“) a odejel do Paříže, kde chtěl poznávat Rembrandta. Zde ho očekávali oba bratři Čapkové, kteří se zatím již s městem sžili a stali se



jeho průvodci. Jejich prostřednictvím navázal styky s dalšími krajany, znovu se setkal se sochařem Bourdellem a s ním poznával pařížskou avantgardu. Dále ho cesta vedla do Avignonu, kam ho po stopách Jana IV. z Dražic přivedl článek Maxe Dvořáka ve sborníku *Les Aliscans*, než se vydal na další cestu do „věčného města“, do Říma. Přivítala ho tu výstava českého umění, která byla součástí mezinárodní výstavy ve Valle Giunia.

Řím na něho působil mohutným dojmem, setkal se s Michelangelem v Sixtinské kapli, s monumentálním Mojžíšem na náhrobku Julia II. i s jeho architekturami, obdivoval Caravaggia, dalšího dovršitele italské renesance. Michelangelo ho provázel i do Florencie, kde V. V. Štech sledoval počátky, vývoj i krátké trvání renesance 15. století a snažil se vnímat pohnutky tvorby Donatellovy. Pak putoval dál do Umbrie a do Ravenny, kde ve změti krásy našel i pozůstatky ničení, a cestu uzavřel v Benátkách, kde mu mohutné náměstí sv. Marka připomnělo Plečnikovu úpravu prvního nádvoří Pražského hradu. Benátky byly poslední zastávkou cesty, která splnila svůj úkol a rozřešila jeho životní dilema ve prospěch historie umění. Po návratu do vlasti se znovu dal do boje o uměleckost nových směrů.

Když opustil místo v Městském muzeu, stal se profesorem dějin umění na pražské Akademii výtvarných umění. V této funkci rozvíjel bohatou činnost ve výchově mladé generace, se kterou navštěvoval i místa své velké studijní cesty, ale již nikdy s podobným cílem jako

dříve. Působil při nových počinech, jež vznikaly za účasti umělců; tak se zapojil do práce i v redakčním kádru Družstevní práce, kde byly jeho stati slovem i písmem věnovány novým formám umění.

Za druhé světové války byl zatčen a uvězněn v koncentračním táboře v Buchenwaldu spolu se skupinou českých umělců, v níž byli i J. Čapek a E. Filla.

Ani nacistické věznění ho však nezlomilo a neubralo mu na životní svěžesti. Krátce po válce jsem ho navštívil doma v Nerudově ulici¹, odkud ho za čas vypudil havarijní stav domu. Z milované Prahy se uchýlil na zámek v Dobříši, kde sdílel pohostinství Svazu čs. spisovatelů, ale ani tehdy neztratil kontakt se vším, co bylo jeho celoživotním zájmem, vždy ochoten pomoci radou i skutkem. Vrátil se někdy v roce 1972 a našel domov v rodině své neteře ve Vojanově domě na Klárově. Oknem sledoval práce na stanici metra ve dvoře Valdštejnského paláce.

Dne 24. června 1974 zde vydechl naposled, stár 89 roků. Odešel člověk, který celý svůj život zasvětil Praze, především poznáváním nepřehledného množství jejích památek, o jejichž uchování vši silou své osobnosti usiloval. Svými životními zkušenostmi, širokým rozhledem a souhrnem vědomostí si vydobyl postavení uznávaného odborníka, jehož hlas musel být slyšen a rozhodnutí respektována jako slovo konečné platnosti. Nikdy nepouštěl ze zřetele osud kulturních památek svého města, jehož závažnost, zvláště v posledních letech na něho doléhala tím tíživěji, čím víc si uvědomoval své ubývající síly.

Zůstává nám vzorem, v budoucnu snad nikoli nedosažitelným, ale dosud nedosaženým.

LITERATURA

- Kotrba, Viktor: V. V. Štechovi k osmdesátým pátým narozeninám, In: Staletá Praha VI, vyd. Orbis, Praha 1973
Štech, Václav V.: Cena stáří, In: Staletá Praha III, vyd. Orbis, Praha 1967
Štech, Václav V.: Staré Město, In: Dr. Wirth Zdeněk, Zmizelá Praha I., vyd. V. Poláček, Praha 1945
Štech, Václav V.: V zamlženém zrcadle, vyd. Čs. spisovatel, Praha 1967
Štech, Václav V.: Za plotem domova, vyd. Čs. spisovatel, Praha 1970

POZNÁMKY

¹ Na domě čp. 219/III, Nerudova 32, Praha 1 pamětní deska s bystou V. V. Štecha (J. Malejovský a J. Polák, 1984)